

Vergaderjaar 2018–2019

27 858

Gewasbeschermingsbeleid

Nr. 451

**BRIEF VAN DE MINISTER VAN LANDBOUW, NATUUR EN
VOEDSELKwaliteit**

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 18 april 2019

In het Algemeen Overleg over de geannoteerde agenda van de Landbouw- en Visserijraad van 10 april 2019 heb ik toegezegd om uw Kamer te informeren over de tijdlijn aangaande de Nederlandse inbreng bij de totstandkoming van het nieuwe bijenrichtsnoer en uw Kamer daarbij, waar mogelijk, afschriften van het door Nederland ingebrachte commentaar te sturen. Hierbij geef ik invulling aan deze toezegging. De inzet van Nederland is steeds geweest om snel te komen tot een goed bijenrichtsnoer, waarbij Nederland ervoor pleitte – en dat nog steeds doet – om de onderdelen van het richtsnoer die wetenschappelijk actueel en praktisch uitvoerbaar zijn zo snel mogelijk in te voeren, en daarnaast de European Food Safety Authority (EFSA) mandaat te geven om binnen een bepaald tijdsbestek de onderdelen uit te werken waarvoor dat nog niet het geval is. Daarbij wil ik benadrukken dat de Nederlandse inzet voor het bijenrichtsnoer niet op zichzelf staat. Het belang van bijen als onmisbare schakel voor de biodiversiteit en bestuiver voor allerlei voedingsgewassen staat voor mij buiten kijf. Voordat ik inga op de tijdlijn inzake het bijenrichtsnoer, zet ik op hoofdlijnen mijn bredere inzet voor bescherming en behoud van bijen uiteen.

Tijdlijn inzake bijenrichtsnoer

Periode tot en met 2013

Het toetsingskader op basis waarvan ook de risico's voor bijen worden bekeken bij de beoordeling van stoffen voor gewasbeschermingsmiddelen («guidance document on terrestrial ecotoxicology») stamt uit 2001. Er was, en is, consensus in de EU dat er een nieuw, specifiek toetsingskader voor bijen nodig is. Daarom heeft de Europese Commissie (EC) op 18 maart 2011 EFSA verzocht om een nieuw toetsingskader op te stellen. Bij de ontwikkeling van dit toetsingskader waren het Ctgb en de Wageningen Universiteit (WUR), als deelnemer aan de begeleidende werkgroep, actief betrokken. EFSA heeft dit toetsingskader (het nieuwe

bijenrichtsnoer) in juli 2013 opgeleverd. Na oplevering van het richtsnoer door EFSA was er veel discussie in het permanente comité van lidstaten (SCoPAFF en voorganger SCoFCAH) over haalbaarheid – gezien de wetenschappelijke onzekerheden – en uitvoerbaarheid van de risicobeoordeling door gebrek aan richtsnoeren. Nederland heeft in september 2013 met commentaar gereageerd, waarbij onder meer is aangegeven dat dit vernieuwde richtsnoer noodzakelijk is en doet het voorstel een workshop te organiseren over de praktische ervaringen met de richtsnoer (zie bijlage 1)¹. Nederland heeft daarbij de EC aangeboden een workshop voor risicobeoordelaars en risicomangers te helpen organiseren, voorbereiden en daarvoor menskracht en financiële middelen beschikbaar te stellen met het doel om het door EFSA ontwikkelde toetsingskader aan te laten nemen en zo tot een geharmoniseerde toetsing te komen in de EU, conform de nieuwste wetenschappelijke inzichten. De workshop over het voorgestelde bijenrichtsnoer heeft met brede deelname van lidstaten 11–12 december 2013 plaatsgevonden. In de workshop werd geconstateerd dat het bijenrichtsnoer op een aantal onderdelen nadere uitwerking behoefde en dat er een begeleidende «roadmap» zou worden gemaakt om invoering zo snel mogelijk te realiseren. Daarvoor was (regulier) overleg door EFSA met lidstaten nog in december 2013, waar Nederland wederom hulp heeft aangeboden om te komen tot spoedig «take note» en een inwerking treden van het richtsnoer in de herfst van 2014.

2014 en 2015

In de SCoPAFF-vergaderingen van maart, mei, juli, oktober en december 2014 is het bijenrichtsnoer besproken onder de A-agendapunten (informerend).² In het verslag van maart 2014 wordt onder meer verwezen naar de workshop in december 2013 die mede met organisatorische en financiële steun van Nederland kon worden georganiseerd. Er is in 2014 vanuit Nederland geen schriftelijk commentaar ingebracht. De Europese Commissie is in afwachting van een nieuwe Commissaris die het dossier verder moet brengen.

In 2015 is het bijenrichtsnoer niet inhoudelijk besproken. In januari 2015 werd kort terugverwezen naar het overleg van december 2014 en in december 2015 maakten lidstaten melding van dilemma's op nationaal niveau omdat het richtsnoer nog niet was aangenomen. In de tussenliggende SCoPAFF-vergaderingen (maart, mei, juli en september) is alleen gemeld dat de interne consultatie tussen de diensten van de Europese Commissie nog gaande was.³

2016

In de SCoPAFF-vergadering in januari is het bijenrichtsnoer niet besproken. In de vergadering in maart werd gemeld dat waarschijnlijk in mei een conceptvoorstel voor een implementatieplan kon worden geagendeerd. In de vergadering in mei werd een conceptvoorstel geagendeerd voor de implementatie van het bijenrichtsnoer en de wijziging van de Uniforme beginselen. In het voorgestelde implementatieplan werd gesproken over een gefaseerde invoering van onderdelen van de bijenrichtsnoer. De discussie ging over de onderdelen waarover consensus bestond om al als eerste in te voeren en welke onderdelen nader uitgezocht moesten worden. De Europese Commissie vroeg aan de lidstaten om uiterlijk 10 juni 2016 schriftelijk commentaar in te dienen. Nederland heeft het gevraagde commentaar op 10 juni aangeleverd. In

¹ Raadpleegbaar via www.tweedekamer.nl.

² https://ec.europa.eu/food/plant/standing_committees/sc_phytopharmaceuticals_en.

³ https://ec.europa.eu/food/plant/standing_committees/sc_phytopharmaceuticals_en.

bijlage 2 treft u het schriftelijke commentaar dat Nederland heeft ingediend⁴. Daarin wordt de Europese Commissie onder meer herinnerd aan herhaalde verzoeken van Nederland om de bijenrichtsnoer af te ronden en beschikbaar te maken voor de risicobeoordeling van stoffen. Tevens steunde Nederland het voorstel voor een gefaseerde implementatie (*time-frame proposal*) van het bijenrichtsnoer en stelde voor om EFSA mandaat te geven om onderwerpen verder uit te werken. In de Nederlandse inbreng werd ook ingegaan op onder meer vraagtekens over de chronische toxiciteit en achtergrond sterfte, uitvoerbaarheid van veldstudies en effecten op hommels en wilde (solitaire) bijen. De Europese Commissie kondigde in de vergadering van juli aan het voorstel te herzien, rekening houdend met het ingediende commentaar van lidstaten.

In de vergadering in september en oktober is geen aangepast voorstel besproken. In de vergadering van december is door de Europese Commissie een gewijzigd voorstel toegelicht met het verzoek aan lidstaten om uiterlijk 13 januari 2017 commentaar toe te sturen.

2017

In januari 2017 heeft Nederland het door de Europese Commissie verzochte commentaar schriftelijk geleverd. Inhoudelijk kwam dat sterk overeen met het commentaar uit 2016 (vraagtekens bij chronische toxiciteit, uitvoerbaarheid van veldstudies, hommels en wilde bijen). In bijlage 3 treft u het schriftelijke commentaar dat Nederland heeft ingediend⁵.

In de SCoPAFF-vergadering van januari werd melding gemaakt van de ontvangen commentaren van twee lidstaten (waarvan één het Nederlandse commentaar). In de SCoPAFF-vergaderingen van maart, mei, juli en oktober heeft de Europese Commissie geen aangepast voorstel geagendeerd. Wel werden door enkele lidstaten vragen gesteld en zorgen geuit over de stand van zaken inzake de implementatie van het bijenrichtsnoer. Alhoewel de betreffende lidstaten in het verslag van de Europese Commissie niet met naam worden genoemd, was Nederland één van de landen die aandrang op voortgang van dit dossier.

Per brief van 11 juli 2017 is uw Kamer door mijn ambtsvoorganger geïnformeerd over de voorstellen van de Europese Commissie over beperking van het gebruik van drie neonicotinoiden (Kamerstuk 27 858, nr. 396). Bijgevoegd bij deze brief was een advies van het Ctgb over het voorstel van de Europese Commissie. Hierin wordt (op pag. 3 en 5/6) kort ingegaan op de belangrijkste tekortkomingen van het bijenrichtsnoer. Belangrijkste punt van discussie was echter de vraag of het juist was om een niet-goedgekeurd richtsnoer te gebruiken voor de herbeoordeling van een werkzame stof. Volledigheidshalve treft u in bijlage 3 de relevante passages uit het advies van het Ctgb⁶.

2018

In april 2018 heb ik het Europees voorstel gesteund om het gebruik van drie neonicotinoiden drastisch te beperken (Kamerstuk 27 858, nr. 421). De bijlage bij die brief bevat een Ctgb-appreciatie van de EFSA-beoordeling waarin het Ctgb spreekt over zeer conservatieve aannames van het bijenrichtsnoer zoals opgesteld door het EFSA en de erg strikte eisen aan de betrouwbaarheid van veldstudies.

⁴ Raadpleegbaar via www.tweedekamer.nl.

⁵ Raadpleegbaar via www.tweedekamer.nl.

⁶ Raadpleegbaar via www.tweedekamer.nl.

In de SCoPAFF-vergaderingen van januari en maart is niet gesproken over het bijenrichtsnoer. In de meivergadering is gemeld dat er in juli over gesproken zou worden. In de vergadering van juli 2018 heeft de Europese Commissie een aangepast voorstel voor een gefaseerde implementatie van het bijenrichtsnoer voorstel geagendeerd en lidstaten gevraagd om uiterlijk 3 september 2018 te reageren. Nederland heeft, met enige vertraging, op 18 september 2018 schriftelijk commentaar opgestuurd. In de vergadering van oktober werd het ingezonden commentaar besproken. Op basis van het ingezonden commentaar van lidstaten kwam de Europese Commissie met een nieuw voorstel voor een gefaseerde implementatieplan van het bijenrichtsnoer en vroeg lidstaten uiterlijk 12 november 2018 te reageren. Nederland heeft het gevraagde commentaar 21 november 2018 gemaïld. Ik heb uw Kamer de schriftelijke inbreng van september en november met mijn brief van 9 april jl. integraal toegestuurd (Kamerstuk 27 858, nr. 446). Volledigheidshalve heb ik deze inbreng nogmaals toegevoegd als bijlagen 5 en 6⁷.

In december 2018 heeft de Europese Commissie toegelicht hoe het de opmerkingen van de lidstaten op het implementatieplan heeft verwerkt. De Commissie vroeg de lidstaten opnieuw hierop een reactie in te sturen. Nederland heeft in reactie hierop op 18 januari 2019 inbreng geleverd. Deze is integraal opgenomen in bijlage 7⁸.

2019

Dit jaar heeft het bijenrichtsnoer in januari en maart op de agenda van het SCoPAFF gestaan. In januari berichtte de Europese Commissie over de stand van zaken van het mandaat aan EFSA om onderdelen van het richtsnoer te herzien. De Europese Commissie heeft in maart gemeld dat het mandaat aan EFSA voor de herziening is verleend, met een deadline van twee jaar. Zoals aangegeven tijdens het AO verwacht ik dat in de SCoPAFF-vergadering van mei a.s. gestemd zal worden over een aangepast voorstel voor een gefaseerde implementatie van het bijenrichtsnoer. Ik zal uw Kamer daar uiteraard vooraf over informeren.

Inzet op bijen

Internationaal wil Nederland een aanjaagrol vervullen als het gaat om het behoud van onze bestuivers. Nederland speelt een actieve rol in de wereldwijde Convention on Biological Diversity (CBD) en het Intergouvernementeel Platform voor Biodiversiteit en Ecosysteemdiensten (IPBES). Nederland heeft daarnaast de vier jaar geleden een wereldwijde Coalition of the Willing on Pollinators «Promote Pollinators» opgericht. Hierbij committeren de leden zich om bijenstrategieën te ontwikkelen om bestuivers te beschermen. Nederland financiert hiervoor de ontwikkeling van een secretariaat dat de leden van deze coalitie ondersteunt. Verder heeft Nederland het EU Pollinators Initiative, dat in 2018 is vastgesteld, gesteund.

Op nationaal gebied werkt het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) via diverse projecten aan het behoud van bestuivers. Op 22 januari 2018 is de Nationale Bijenstrategie gepresenteerd, mede door LNV ondertekend en op 26 februari 2018 aangebonden aan uw Kamer (Kamerstuk 33 576, nr. 122). Verder heeft ministerie vorig jaar de «Datahackathon Big Data for Bees» georganiseerd en is aangesloten bij het initiatief van Wereldnatuurfonds, Rabobank, BoerenNatuur en de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl) «Farming for

⁷ Raadpleegbaar via www.tweedekamer.nl.

⁸ Raadpleegbaar via www.tweedekamer.nl.

Nature» om boeren te belonen die zich inzetten voor het versterken van bijenpopulaties.

In het huidige Gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB) is per 1 januari 2019 het aantal maatregelen voor de invulling van de 5%-verplichting voor het ecologisch aandachtsgebied uitgebreid met drachtplanten die voor (honing)bijen gunstig zijn. In het kader van het op te stellen nationaal strategisch plan voor het volgend GLB wordt gezien of initiatieven zoals de biodiversiteitsmonitor kunnen worden ondersteund. Vanuit project Fabulous Farmers subsidieert LNV boeren die bestuivers helpen door het plaatsen van bloeiende akkerranden. Ook bredere inzet voor behoud van insecten, zoals het stimuleren van kruidenrijke graslanden en landschapselementen, komt uiteraard ten goede van bestuivers.

Tenslotte wil ik wijzen op een aantal onderzoekstrajecten die het ministerie mogelijk maakt, waarbij aandacht wordt besteed aan bijen, zoals het EU Honingprogramma 2017–2019 en de Kennisimpuls «Groene gewasbescherming en Bestuivers». Deze kennisimpuls faciliteert het behalen van de doelstelling van de Nationale Bijenstrategie en andere initiatieven die duurzaam behoud van bestuivers nastreven. In het onderzoeksprogramma zit een duidelijke interactie en samenwerking tussen gewasbescherming en bestuivers.

De Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit,
C.J. Schouten